

Mustafa Kemal'e komplonun aslı var mı?

Geçen yazımı Rauf Orbay ve Refet Bele gibi bir zamanlar Mustafa Kemal Atatürk'ün çok yakınında olan, onunla beraber omuz omuza mücadele vermiş iki önemli liderin ABD diplomatik kaynaklarına göre Cumhuriyet'e karşı bir eylem içinde olabileceği yönündeki bir duyum ile bitirmiştim. Bu istihbaratın kaynağı ise yine Ahmet Şerif el Sunusi'nin özel sekreteri Osman Fahrettin Bey, İstanbul'daki ABD Yüksek Komiseri Amiral Mark L. Bristol tarafından ABD Dışişleri Bakanı ve yardımcısına 'gizli' ibaresi ile gönderilen 867.00/1812 numaralı 26 Temmuz 1924 tarihli rapora İstanbul'da aktif bir örgütlenme içinde olan gizli bir örgütün varlığını iddia ediyor. Bu örgütün nihai amacı iktidardaki Cumhuriyet hükümetini devirip yerine bir meşruti monarşi kurmak. Bu hareketin asıl ilgilendiği şey ise din konularını Ankara'daki rejime karşı siyasi bir silah olarak kullanarak gelecekte kurulması planlanan meşruti monarşinin başına ya Abdülmecit ya da II. Abdülhamit'in oğlu Selim efendi'yi geçirmek.

**Doc. Dr.
HAKAN
ÖZOĞLU**
Central
Florida
Üniversitesi

Meşruti monarşi istiyorlardı

Osman Fahrettin Bey'in verdiği istihbarat buradan sonra daha da ilginçleşiyor. Bunun en önemli sebebi raporun detaylarında yatıyor. Buna göre örgüt kısa bir süre önce Erenköy'deki bir evde toplanmış. Yaklaşık 25 kişinin katıldığı toplantıda Rauf Bey ve Refet Paşa da bulunmuş. Rauf Bey yaptığı konuşmada İngiliz modelinde bir meşruti monarşi sisteminin Türkiye için faydalarından bahsedip Cumhuriyet rejiminin Türkiye'ye uymadığını kaydetmiş. Refet Paşa ise Yunanlılara karşı savaşta Mustafa Kemal Paşa'nun arkasında olduklarını ama yeni kurulan bu siyasi diktatörlükte kendisine ve etrafındaki gangster gurubuna bu desteğin artık verilmeyeceğini bildirmiş. Refet Paşa bu toplantıda ülkeyi Mustafa Kemal'in değil Meclis'in yönetmesi gerektiğini sözlerine eklemiş. İstihbarata göre, Lozan Anlaşması'nın imzalanmasını tehlikeye atmak istemedikleri için bekleme yi yeğleyen bu örgüt şimdi yavaş yavaş Anadolu'nun değişik yerlerinde gizlice propaganda yapmaya başlamış. Bu örgütün ilk aşamada Meclis'i yeni seçimlere zorlayacağını belirten Osman Fahrettin, yeni seçimlerin şüphesiz daha fazla muhalif gurubu Meclis'e getireceğini ve bu yeni Meclis'in de meşruti monarşiyi ilan edeceğini iddia ediyor.

Mustafa Kemal'in, özellikle Rauf Bey'in Cum-

huriyet rejimine bağlılığından şüphe duyduğunu biliyoruz. Fakat gerek yaptığı konuşmalarda gerekse Nutuk'ta suçlamaların ötesinde bir delil sunamadığı da bir gerçek. Bu istihbaratın en önemli özelliği -eğer bu bilgiler dogruysa- bize bu suçlamaya destek verecek bir belge sunmuş olması. Peki, bu belgedeki bilgiler doğru mu? Bence doğru olma olasılığı yüksek. Gelin birlikte bu belgeyi eleştirel bir gözle okumağa çalışalım. Osman Fahrettin Bey'in verdiği detayların hiçbirinde tarihsel bir hata yok. Verilen isimler, yer adları, bağlantılar hayal ürünü değil. Bana göre bu bilgilerin doğru olmaması için tek sebep Osman Fahrettin'in kastı olarak ABD diplomatlarını yanıltmağa çalışması olabilir. Bunun için de bir motif olması gerekir. Şeyh Sanusi'nin özel sekreteri olan Osman Fahrettin'in kim olduğu hakkında çok ayrıntılı bilgiye ulaşamadım. Sadece ABD'li diplomatlar onun Bolşeviklerle de ilişkili olduğunu bildiriyor. O zaman bu bilgi en çok kimin işine yarar sorusundan hareket edelim. Bu bilgiler Mustafa Kemal'in şüphelerini doğruladığı için acaba Osman Fahrettin Mustafa Kemal'in bir ajanı olabilir mi? Bu tür ajanların Kemalistler tarafından kullanıldığını biliyoruz, mesela Şeyh Sait Ayaklanması'ndan sonra İstanbul'daki Seyyit Abdülkadir (ünlü Kürt Nakşibendi şeyhi Ubeydullah'ın oğlu) böyle bir ajanın ifadesinden sonra asıldı. O yüzden böyle bir olasılık var ama bu bilginin ABD'ye sızdırılmasından Mustafa Kemal'in ne gibi bir faydası olabilir. Osman Fahrettin'in Ankara'nın ajanı olmadığı yolunda benim kanımı güçlendiren başka bir gerçek, bu bilginin Rauf Orbay'a karşı İstiklal Mahkemeleri'nde (1926 İzmir Suikastı) kullanılmış olmaması. Böyle bir şahit Rauf Bey'e ölüm cezası verilmesine sebep olabilirdi. Hâlbuki mahkeme Rauf Orbay'ı suçlamaların ötesinde bir delil sunamadı.

Osman Fahrettin kimin ajanı?

Şu an elimde olan bilgilere göre benim kanım Osman Fahrettin'in verdiği bilgilerin doğru olabileceği yönünde. Rauf Orbay'ın meşruti monarşiyi Türkiye için Cumhuriyet rejiminden daha uygun görmesi inanılmayacak bir iddia değil. Bu onun vatan haini olmasını gerektirmiyor, sadece Cumhuriyet rejimi karşıtı olduğunu gösterir. ABD Türkiye Yüksek Komiseri Mark Bristol, Washington'a bu is-

tihbarattan üç gün önce 23 Temmuz 1924'de günlüğüne yazdığı bir yazıda Rauf Orbay'la yaptığı bir görüşme sonundaki izlenimlerini değerlendirirken onun Ankara'daki İsmet Paşa hükümetine karşı bir küçümseme içinde olmasını beklediğini ama böyle bir şey olmadığını yazıyor. Tabii bu Rauf Orbay'ın renk vermemek istemesinden dolayı olabilir.

Amiral Bristol'a giden kriptolar

Buna karşı çok önemli başka bir belge bize Refet Paşa'nın daha az politik olduğunu ve Mustafa Kemal'e karşı bir hareketin olabileceği olasılığını güçlendiriyor. Bu belgedeki bilginin doğru olmamasını gerektirecek bir şüpheye pek yer yok. Belge Refet Paşa'nın ABD İstanbul elçilik binasında yaptığı bir ziyaretten bahsediyor. ABD arşivlerinde 867.00/1745 sayılı 23 Ekim 1923'te yazılmış bir günlük kaydına göre elçilikte görevli Mr. Scotten ile Refet Paşa arasında çok ilginç bir konuşma geçiyor. Bu konuşmayı Mr. Scotten Amiral Bristol'a şöyle bildiriyor: "Ben Refet Paşa'ya

Halife'nin Devlet Başkanı'na göre hangi konumda olduğunu sordum.

Mesela bir savaş gemimiz İstanbul'a gelse ve Devlet Başkanı (Mustafa Kemal) ile Halife aynı zamanda İstanbul'da olsa, onları gemimizden yapacağımız top atışları ile selamlamamız gerekmektedir ama merak ediyorum her biri için uygun top atışı kaç tane olmalıdır."

Burada okuyucunun da hemen anlayacağı gibi ABD'li diplomat politik bir dille Mustafa Kemal ile Abdülmecit arasındaki rütbe farkını soruyor. Bu aslında Cumhuriyet'in ilanından sonra halifeliğin kaldırılmasına kadar merak edilen bir konu ama dikkatli okuyucu bu görüşmenin yapıldığı günün Cumhuriyet'in ilanından altı gün önce olduğunu hemen farkedecektir. Bu soruya Refet Paşa'nın verdiği cevap hem çok önemli hem de konumuz ile yakından ilgili.

Mr. Scotten, Refet Paşa'nın önce güvültülü bir kahkaha attığını sonra şunları söylediğini kaydediyor: "Dolmabahçe'de oturan o dini beyefendiye (Abdülmecit) dilediğiniz kadar top atın, istediğiniz kadar hürmet gösterin. Ama bırakın Devlet Başkanı'nı (Mustafa Kemal), hiç selamlamayın. O sadece içinde bulunduğu bu tatsız pozisyona düştüğü için yeterince mutsuz olan bir kişi ve yakında evine yine tramvay ile gitmek mecburiyetinde kalabilir. Bizim devletimiz bir demokrasi ve devlet başkanı sadece halktan biri."

Burada Refet Paşa'nın kullandığı alaycı dil İngilizce orijinalde biraz daha belirgin. Altı gün sonra Cumhuriyet'in ilan edileceğini bilmediği kesin. Benim burada kafama takılan Mustafa Kemal için kullandığı "yakında evine yine tramvay ile gitmek mecburiyetinde kalabilir" cümlesi. Acaba bu Mustafa Kemal'e karşı Osman Fahrettin'in bahsettiği Mustafa Kemal'i devirmeyi amaçlayan bir örgütün varlığına bir destek olarak görülebilir mi? Bence böyle bir olasılık var ama bu görüşmede Refet Paşa'nın söyledikleri yeterince üstü kapalı.

aozoglul@hotmail.com

ABD arşivlerinde 867.00/1745 sayılı 23 Ekim 1923'te yazılmış bir günlük kaydına göre ABD'nin İstanbul elçiliğinde görevli Mr. Scotten ile Refet Paşa (Bele) arasında ilginç bir konuşma geçiyor. Refet Paşa, Atatürk için "O yakında evine tramvay ile gitmek mecburiyetinde kalabilir" diyor.

Refet Paşa